

Skal musik kun ses og høres og ikke forstås?

Palle Mikkelsen, Jon Christensen, Thomas Morgan og Jakob Bro (foto: Adam Jandrup)

Mikkel Stolt 22.01.2023

FILM // ANMELDELSE – De fleste mennesker bryder sig ikke om jazz, så hvorfor skulle de se en film om det? Fordi den kredser om nogle af verdens bedste musikere og giver tilskueren en chance for at mærke, hvad der sker, når der spilles musik, som de fleste faktisk vil bryde sig om. Jørgen Leth har beskæftiget sig med jazzmusik hele sin karriere og i *Music for Black Pigeons* har han allieret sig med Andreas Koefoed, der ligeledes har lavet en række anerkendte dokumentarfilm.

Music for Black Pigeons

Dansk dokumentarfilm, 2022, 92 min., premiere d. 26. januar i udvalgte biografteatre.

Instruktion: Jørgen Leth og Andreas Koefoed

Medvirkende: Jakob Bro, Lee Konitz, Paul Motian, Palle Mikkelsen, Thomas Morgan m.fl.

Musik handler om livet – og om en søgen efter mening, som Palle Mikkelsen siger det i filmen – og alligevel sidder jeg til sidst med en følelse af, at denne musikfilm handler om døden. Og om at nå at mødes og udveksle idéer, inden det er for sent.

Mod filmens slutning besøger hovedpersonen, den danske guitarist Jakob Bro, nemlig en af jazzens store saxofonister, Lee Konitz', gravsted. Konitz med den lyse tone er en anden af filmens hovedkarakterer, og skæbnen ville, at han døde i 2020, før filmen var færdig.

Desuden er filmen dedikeret til mindet om Konitz og to andre medvirkende musikere, Jon Christensen og Paul Motian samt den polske trompetist Tomasz Stańko. Sidstnævnte optræder kun indirekte, bl.a. i Jakob Bros smukke komposition ”To Stanko”, som vi næsten ser blive til, mens Bro leger og spiller musik med sin lille baby. Filmens klipning postulerer i hvert fald, at det er dét, der sker, og det hænger nok sammen med, at vi dokumentarister elsker, når vi kan lave en lille ‘filmisk’ scene ud af vores ellers rodede optagelser.

[Filmen berører døden og afmagten, men minder os om at være til stede og leve, mens vi kan](#)

Det er vitterligt også et dejligt nummer med norske Arve Henriksen på trompet, og som bliver indspillet hos den kendte producer Manfred Eicher, der grundlagde ECM Records (Edition of Contemporary Music) i 1969. Denne står også for en af de smukkeste scener i filmen, idet han – mens han lytter til det omtalte nummer – helt tydeligt bliver bevæget af musikken og mindet om hans gamle ven og musiker, den afdøde Stańko.

Musik af Jakob Bro – med flere

Jakob Bro er selvfølgelig spillevende, og det er næsten udelukkende hans musik, der optræder. Eller rettere: Vi hører hans musik, når den i forskellige *sessions* over en længere årrække møder forskellige musikere, der hver især byder ind med lige deres kunnen og musikalitet. Filmen består således af en række scener, hvor musikere møder hinanden igen eller på ny, og hvor de spiller sammen til enten en pladeoptagelse, en koncert eller bare til en øver.

Derudover er der reportagescener som ovennævnte mellem Bro og børn, og fra nogle af de medvirkendes dagligdag – hvoraf mange er med Lee Konitz – eller interviews med musikere på farten. Meget fremtrædende er også opstillede interviews med mange af de medvirkende musikere, hvor de er blevet bedt om at fortælle om sig selv og deres musik.

Besyderligt nok optræder Jakob Bro ikke i disse opstillede interviews, med mindre jeg husker forkert, og de andre musikere siger heller ikke ret meget om Bros musik. Jo, lidt hist og her i begyndelsen – men når først filmen kommer i gang, stoler den på, at vi nok skal forstå det. Måske derfor virker en del af udsagnene om musik lige indholdsløse nok og kommer kun på et i sagens natur overfladisk sprogligt niveau ind til musikkens væsen.

For det er svært at snakke om sig selv og om musik. Det er måske derfor, at det er Eicher, der leverer det omtalte mest gribende øjeblik; fordi han ikke selv er musiker, og fordi han ikke forsøger at verbalisere den.

Bassisten Thomas Morgan gør gymnastik.

Foto: Fletcher Wolfe

Er der musik nok i filmen?

For at 'forstå' musik skal man høre den, og der går vel en 12 minutter, før vi hører (og ser) et decideret nummer, men der går så også kun et minuts tid, før der fades og afbrydes af noget snak på billedsiden.

Generelt synes jeg, at man hører rigtigt meget musik i filmen (i mange *biopic*-musikfilm, også dokumentarer, er der alt for lidt musik), men jeg sad og savnede – når nu der også skal tales om det – en større distinktion mellem forholdet mellem det direkte nedskrevne i Bros kompositioner og de enkelte musikeres evne til at improvisere og finde på i øjeblikket på grundlag af det aftalte. For det er primært dér, at jazzen udmærker sig i forhold til andre vestlige musikformer.

Jeg ved af egen erfaring, at det er en svær opgave at formidle musikkens væsen, og filmen vælger da også at gøre lidt af hvert. Et af de (mange) gode øjeblikke er imidlertid, da vi flere gange sådan cirka midt i filmen hører Jørgen Leth stille bassisten Thomas Morgan forskellige spørgsmål. Det er den eneste gang, vi hører Leth stille mere end et enkelt spørgsmål (som oftest er de klippet helt ud), og Morgan har lange pauser og virker i det hele taget meget eftertænksom.

Lige pludselig vil alle gerne lære noget *Lee Konitz*

En af de ting, Morgan siger, er, at han sjældent øver sig på sit instrument, fordi man risikerer, at der kommer for megen automatik ind i ens spil. Reportagen med Morgan er omkranset af hans morgenrutiner, der især involverer gymnastik, og det lader til at pirre instruktørerne – og mig med – at hans udsagn på en måde står i kontrast til det nærmest rituelle i hans bevægelser. Er det selvmodsigende, eller vidner det snarere om musikkens og livets kompleksitet?

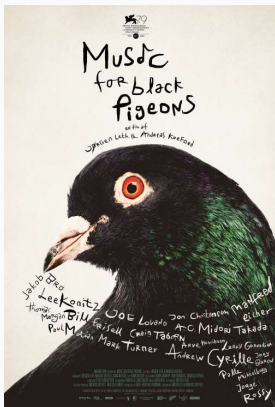
Det er op til os selv at vurdere, men det er sigende, at det er Morgan og hans morgenpraksis med livsforlængende (?) gymnastikøvelser, som filmen vender tilbage til under efterteksterne og lige efter besøget på Konitz' gravsted og skiltet med dedikationen til de fire afdøde musikere. Så filmen berører døden og afmagten, men minder os om at være til stede og leve, mens vi kan, for det er

også på dét tidspunkt, at filmens musik har den mest – hvad skal jeg sige – fremadskridende puls.

Lytte, ikke danse – eller lære?

ECMs udgivelser er ikke kendt for at være de mest fodtrampende og dansevenlige (jeg sidder og lytter til et udvalg af mine egne plader fra dem for at holde stemningen, mens jeg skriver dette), og det er Jakob Bros musik da heller ikke. Det er smukt, lyrisk, måske lidt indadvendt men også melodisk. Tempoet er ikke højt, og musikken er heller ikke decideret eksperimenterende.

Det hele smitter af på filmen, hvilket jo traditionelt set er en god ting, men er det hele alligevel lidt for tilpasset? Der er løbet meget vand i stranden siden Leths eksperimentelle *Stopforbud* fra 1963 med pianisten Bud Powell – og måske endda lige vel meget vand, sådan i filmkunstnerisk forstand.

Det er nok et spørgsmål om smag, men jeg sidder med følelsen af at skulle lede efter de rigtigt markante scener, som giver mig en dybere forståelse af musikken og den kreative proces. Men det er måske alligevel ikke det, som filmen på trods af alle musikernes ord vil have, jeg skal forstå. Det er snarere ikke-forståelsen af den, men det er ikke en erkendelse, der lander hos mig før netop nu. Men det er jo fint nok, tænker jeg, for som Lee Konitz siger i starten af filmen – ikke uden en smule sarkasme: ”Lige pludselig vil alle gerne lære noget”.

Jeg skal ikke afsløre, hvorfor filmen hedder det, den gør, men en af de fremtrædende scener – hvis ikke ligefrem et decideret klimaks inden afmeldingen med død og morgengymnastik – handler helt konkret om at ”forstå musikken”, altså Bros musik, og bliver sagt og udlagt af samme Lee Konitz. Så se filmen, om ikke bare for andet end dét. Og så for at høre og se Bros musik blive spillet af nogle af verdens bedste musikere.

Andreas Kofoed dokumentarfilm Jakob Bro jazz jazzfilm jazzmusik Jørgen Leth Lee

Konitz

Mikkil Stolt

Mikkil Stolt (f. 1965), filminstruktør og forfatter, cand.phil. i filmvidenskab (1992), medstifter af Fenris Film & Multimedia ApS (1993). Som instruktør har han både lavet "normale" dokumentarer (bl.a. til DR2 i 1998-2001) og en række